

ניסן התשע"ב

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

שיעור לפרשת צו

למחנה, אל-מקום טהור. ה והאש על-המזבח תוקד-
בו לא תכבה, ובער עליה הפהו עצים בפקר בפקר;
ועד עליה העלה, והקטיר עליה חלבי
השלמים. ו אש, תמיד תוקד על-המזבח--לא תכבה.

פרשתנו, בניגוד לפרשת ויקרא המדברת גם היא על אותם
קרבנות (עולה, מנחה, חטאת, אשם וזבח השלמים).
הפוחת וממשיכה בלשון דבר, נפתחת דווקא במילת צו,
אשר אינה נוסח שכיח במצוות התורה, ונשאלת השאלה,
מדוע שינה הכתוב בפרשתנו, ויותר מכך, מה בא השינוי
ללמדנו?

ויותר מכך, הדבר בא דווקא בענין מצוות "תרומת הדשן",
מה המיוחד בפעולה זו שגרם את השינוי האמור?

[הגמרא בקידושין כט.]

"תנא דבי ר' ישמעאל, כל מקום שנא' צו אינו אלא זירות,
מיד ולדורות, זירות – דכתיב וצו את יהושע וחזקהו
ואמצהו. מיד ולדורות – דכתיב מן היום אשר צוה והלאה
לדורותיכם".

מכאן למד רש"י, וכך בפרשתנו מוסיף הוא על הכתוב:
צו את אהרן: אין צו אלא לשון זרוז מיד ולדורות. אמר ר'
שמעון ביותר צריך הכתוב לזרוז במקום שיש בו חסרון
כיס:

ניתן לראות את דברי רש"י כשני פרושים הבאים לענות
על אותה שאלה, או כתשובה אחת לה שני סעיפים, כדי
להעמיק בדברי רש"י נפנה לדברי הרמב"ן במקום:
"אמר הכתוב בפרשת ויקרא דבר אל בני ישראל, כי שם
יצוה בהבאת הקרבנות, וישראל מביאים אותם, וכאן אמר
"צו את אהרן", כי ידבר במעשה הקרבנות, והכהנים יעשו
אותם:

וכתב רש"י אין צו אלא זרוז מיד ולדורות. אמר רבי
שמעון ביותר היה צריך הכתוב לזרוז במקום שיש בו חסרון
כיס.

ומדרשו של רבי שמעון אינו על זו הצוואה, כי כאן אין בו
חסרון כיס לבני אהרן המצויים בה, אבל יש להם ריווח
ושכר בכל הקרבנות, גם בעולה. אבל אמר תנא קמא אין
צו אלא זירות מיד ולדורות, לומר שהפרשיות שירצה
הכתוב לזרוז בהם ולומר שיעשה מיד וינהג הדבר לדורות

כדומה לפרשת ויקרא, גם פרשת צו עוסקת בקרבנות,
ובעיקר בהנחיות לכוהנים על פעולות ההקרבה של
קרבנות שונים (עולה, מנחה, חטאת, אשם וזבח
השלמים).

כדי שיוכלו הכוהנים להתחיל במילוי תפקידם, מקיימים
את טקס המילואים- הטקס שבו מקדישים את המשכן,
ואת אהרון ובניו לעבודה במשכן, על ידי משיחתם בשמן
המשחה. האירוע החשוב הזה התקיים במשך שבעה ימים,
ובהם לא יצאו הכוהנים מפתח אוהל מועד.

אך כבר בפתיחת הפרשה מוצאים אנו הבדל בין שתי
הפרשות:

פרשת ויקרא מתחילה במילים:

א ויקרא, אל-משה; ונדבר יהנה אליו, מאהל מועד
לאמר. **ב** דבר אל-בני ישראל, ואמרת אליהם, אדם
פי-יקריב מכם קרבן, ליהנה--מן-הבהמה, מן-הפקר
ומן-הצאן, תקריבו, את-קרבנכם. **ג** אם-עלה קרבנו
מן-הפקר, זכר תמים יקריבנו; אל-פתח אהל מועד,
יקריב אותו, לרצנו, לפני יהנה. **ד** וסמך ידו, על ראש
העלה; ונרצה לו, לכפר עליו. **ה** ושחט את-בן הפקר,
לפני יהנה; והקריבו בני אהרן הכהנים, את-הדם,
ונזקו את-הדם על-המזבח סביב, אשר-פתח אהל
מועד. **ו** והפשיט, את-העלה; ונתח אתה, לנתחיה. **ז**
ונתנו בני אהרן הכהן, אש--על-המזבח; וערכו עצים,
על-האש. **ח** וערכו, בני אהרן הכהנים, את הנתחים,
את-הראש ואת-הפדר--על-העצים אשר על-האש,
אשר על-המזבח. **ט** וקרבו וכרעיו, ירחץ במים;
והקטיר הפהו את-הכל המזבחה, עלה אשה ריח-
ניחוח ליהנה.

פרשתנו מתחילה גם היא בלשון וידבר, אלא שמיד
בפסוק השני, עובר הכתוב ללשון ציווי:

וידבר יהנה, אל-משה לאמר. **ב** צו את-אהרן ואת-
בניו לאמר, זאת תורת העלה: הוא העלה על מזבחה
על-המזבח כל-העלה, עד-הפקר, ואש המזבח, תוקד
בו. **ג** ולבש הפהו מדו בד, ומכנסי-בד ילבש על-בשרו,
והרים את-הדשן אשר תאכל האש את-העלה, על-
המזבח; ושמו, אצל המזבח. **ד** ופשט, את-בגדיו,
ולבש, בגדים אחרים; והוציא את-הדשן אל-מחוץ

אך לעומת זאת בפרשת צו אשר בה מדובר על ההתעסקות עם הקורבנות, האדם נמצא כבר בסטטוס שונה- הוא כבר החליט שהוא רוצה להתקרב אל ה', ולאחר שהחליט זאת הוא נכנס לתוך מערכת חוקית –משפטית מחייבת, אשר בה כבר מתאים לנקוט בלשון ציווי, הוא כפוף למערכת.

ניתן בעצם לסיים את השיעור כאן, שהרי קבלנו, מדיון בדברי הרמב"ן תשובה לשאלה שהצגנו בתחילת השיעור, אך הרמב"ן, מפנה אותנו, בסוף דבריו לשמן המאור, ונשאלת השאלה מה לומדים אנו מהשוואה זו?

פתיחת פרשת תצוה דומה לפתיחת פרשתנו, שנאמר: ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלת נר תמיד (שמות כ"ז).

"המדרש הגדול" במקום, שואל ועונה: "ואתה תצוה". למה לא נאמר בדיבור, באמירה אלא בצוואה "ואתה תצוה"?- אין צו, צוואה, אלא לשון זירוז מיד ולדורות. ללמדנו, ש"ואתה תצוה" הוא ציווי מיד "ויקחו אליך שמן זית זך, כתית למאור, להעלות נר תמיד" במשכן ואחרי כן במקדש. אך גם לדורות. אף על פי שחרב המקדש ובטלה הדלקת הנרות, הרי קיימין תמיד, בתי כנסיות ובתי מדרשות שמדליקין בהם והם חייבים "להעלות נר תמיד", להאיר בפשטותם של דברים ולהאיר במשמעותם "באור התורה והתפילה" והם נקראים מקדש מעט, כמו שנאמר בספר יחזקאל: "ואהי להם למקדש מעט".

לגבי המנורה בפרשת בהעלותך, נאמר (במדבר ח, ג): ויעש פן אֶהְרֶן אֶל-מֹול פְּנֵי הַמְּנֹרֶה הַעֲלֶה נֵר תִּיהֶ פְּאֶשֶׁר צִנָּה ה' אֶת-מִשְׁחָה" ורש"י על פסוק זה אומר דבר תמוה: "להגיד שבחו של אהרון שלא שינה." וכי מה הכתוב משמיענו, וכי יעלה על הדעת שאהרון לא עשה כאשר ציווה ה'? ומה משמיענו רש"י: "להגיד שבחו של אהרון שלא שינה", בודאי ובודאי, וכי יתכן שאהרון ישנה חס ושלוש כחוט השערה ממה שנצטווה על פי ה' ביד משה?

שינוי זה, ניתן, לפרש בשני כיוונים הפוכים הראשון, הוא בדרך עשית המצווה, והשני הוא בדרך רגילות המצווה:

בדרך עשית המצווה - למרות שאהרון עומד ובא אל הקדש, ועלול מחיל ורעדה לשנות – לא שינה ולכן מגיד שבחו שלא שינה

ובדרך רגילות המצווה, שאם בכל יום יעשה את אותה פעולה, עלולה להפוך להרגל ולאבד מחידושה, ולמרות זאת לא היה שינוי אצל אהרון ולכן מגיד שבחו שלא שינה.

יאמר בהן צו ובשאר הפרשיות יאמר דבר אל בני ישראל או אמור להם, ובא רבי שמעון לחלוק ולאמר שפעמים יבוא הלשון הזה בדבר שאינו מיד ולדורות בעבור שיש בו חסרון כיס, כגון הצוואה האמורה בשמן המאור...

העולה מדברי הרמב"ן שלפי תנא קמא לא נאמר לשון "צו" אלא במקום שצריך זירוז והודעה על קיום המצוה מיד ולדורות, והואיל ובמקרא זה נצטוו הכהנים להקריב את העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר, לכך הוצרך הכתוב לזרז את אהרן ובניו על הקטרת אברי העולה כל הלילה,

(אע"פ שגם בובחי שלמים יש מצות הקטרה כל הלילה, וכמו שמפורש במשנה [מגילה כ:]: "כל הלילה כשר להקטר חלבים ואברים"

והסביר המאירי שם: "הקטר חלבים בכל קרבן, ואברים פירוש בעולה שכולה כליל ועולה למזבח בנתחים.

וכן כתב רש"י על המשנה בברכות "חלבים – של כל קרבנות, אברים – של עולה". וגם הרמב"ן [בפרשתנו] פירט:

"אבל אם נשחטה העולה וזרק דמה ביום, נקטיר אברי כל הלילה, וכן חלבי השלמים".

אך מ"מ בכל הקרבנות לא צריך להקריב אלא רק את החלבים בלבד, אבל בקרבן עולה צריך לעמוד ולהקריב את כל אברי הבהמה במשך כל הלילה).

הרמב"ן מבדיל בין פרשת ויקרא לבין פרשתנו- בפרשת ויקרא הדגש הוא על הבאת הקורבנות- נתינת הקרבן ע"י אדם מישראל.

לדוגמא –"אם נפש אחת תחטא בשגגה..והביא קרבנו שעירת עזים".

ואילו בפרשתנו הדגש הוא על ההתעסקות בקרבנות עצמם, הטכניקה של מעשה הקרבן – "צו את אהרון ואת בניו..זאת תורת העולה", "זאת תורת המנחה", "זאת תורת החטאת".

מעיון בפרשות אלו עולה התשובה לשאלה – מהו ההבדל בין פרשת ויקרא לצו אשר בגינו ישנו הבדל בניסוח של שמות הפרשות ובמשמעותם – "ויקרא" לעומת "צו" ? -

שהבדל זה מהווה קו מנחה ליחס שבין שתי הפרשיות. בפרשת ויקרא, הקרבנות מתוארים מנקודת מבטו של האדם המביא אותם. בפרשת צו, לעומת זאת, מתוארים הקרבנות מזווית הראייה של המקדש ושל הכהנים.

לאור דברי הרמב"ן והבנת תכלית מעשה הקרבן, ניתן לאמר שכל פרשה מתארת סטטוס שונה של האדם וביחסיו כלפי ה' –

בפרשת ויקרא אשר בה הדגש הוא על נתינת הקרבן, ה' קורא אל האדם. הוא אינו מצווה ואינו מכריח את האדם להתקרב אליו, אלא מציע לו – הקירבה נעשית ע"י נתינה אשר נעשית מרצון הנותן.

כדי להסביר ולהדגיש את דרך עשית המצווה, נביא סיפור חסידי, על האחים רבי אלימלך מליז'נסק ורבי זושא מניאפולי:
(המועתק מ: "על התורה" – לרב מרדכי הכהן)

דרכו בקדש של רבי זושא מניאפולי לעשות המצוות בשמחה רבה ותוך התרגשות והתלהבות עצומה, ביחוד נטילת הארבע מינים והדלקת נרות חנוכה, שבשעת עשייתן היה רוקד, מפזז ומכרכר וכל כולו להבת שלהבת יוקדת אש דת. פעם אחת בליל חנוכה התלהט כל כך בעריכת מנורת החנוכה, עד שמגודל ההתפעלות מעדה ידו ונתקלה בחנוכה, נפלה לארץ ונשפך שמנה והתמוטטה מערכת הפתילות.

אמר לו אחיו רבי אלימלך מליז'נסק: זושא אחי, כל ימי היה קשה לי פירושו של רש"י על פסוק זה "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה", מאי קא משמע לן רש"י? מה הרבותא שלא שינה והדליק את המנורה כדת וכדין? עכשיו נתיישב פירוש רש"י יפה יפה. שהרי גם אהרן הכהן הגדון, כשבא לקיים את מצוות ה', היה מלא רגש קדש והתפעלות עצומה, מכל מקום עשה את העבודה בשובה ונחת, את המנורה לא הפך ואת בשמן לא שפך...

גם בבוא הכהן הגדול לעשות עבודתו, ואפילו לפני ולפנים, דרך העבודה וסדר העבודה, לא משתנים על אף כל התעלותו, והתפעלותו של הכהן, עליו להשלים את העבודה על פי הסדר שעליו צווה.

על דרך רגילות המצווה, אומר רבי יהודה ליב מגור, בעל 'שפת אמת', שבמעשה זה של אהרן יש שבח מיוחד. מובן כי בפעם הראשונה בהדלקת המנורה אהרן קיים את המצווה במלא הכוונה, בהתרגשות גדולה ובהתלהבות רבה, וכך אפשר לומר גם על הפעמים הבאות. אולם מה קורה לאחר שנים ארוכות של הדלקת המנורה בכל יום, כשהמעשה חוזר על עצמו פעמים רבות כל כך?

באופן טבעי, כשאדם עושה מעשה בפעם הראשונה כל כולו נרגש בעשיית המצווה ועושה אותה במלוא הכוונה. אך ככל שאדם חוזר על אותה מצווה, ההתלהבות הפנימית הולכת ופגה. לא כן אצל אהרן הכהן. זה מגיד בשבחו של אהרן, שבמשך 39 השנים שבהן קיים את המצווה, הוא לא שינה. בכל יום ויום הדליק אהרן את המנורה במלוא הדבקות והכוונה, ולא שינה במאומה הן בעשייה הן בכוונה הן בהתלהבות הפנימית.

זאת המיוחדות במעשה אהרן הכהן בהדלקת המנורה, שעליה קיבל את השבח ועליה אמר הקב"ה: "שלך גדולה משלהם". חנוכה המזבח הוא אירוע חד פעמי, מרגש ומלא התלהבות, יום שמחה לכל ישראל, אבל הוא יום אחד. ייחודו של מעשה אהרן בא לידי ביטוי דווקא בעשייה היום-יומית, שלא נס ליחה של המצווה גם לאחר שנים רבות ולא עשה אותה כמצוות אנשים מלומדה.

והלכה לימנו מלמד ה החתם סופר (ר' משה סופר):
"גם את מה שנוהגים ישראל לומר בקדושה של תפילות מוסף, ובברכות השחר בתפילת שחרית: "ומיחדים שמך בכל יום תמיד ואומרים פעמיים באהבה: "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד". דהיינו, משום שאנו מייחדים את שמך "בכל יום תמיד", יש חשש שהשגרה תתגבר עלינו, ולכן יש צורך בהתעוררות מיוחדת של אהבה. וכן פירש הרש"י: "אשר אנכי מצוך היום", (ספרי) לא יהיו בעיניך כדיוטגמא (מצות המלך הבאה במכתב) ישנה שאין אדם סופנה. אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה" (דברים ו', ו').

דרך שלישיית ללמוד את מידתו של אהרן שלא שינה מסביר רבי מאיר מפרמישלן:

הכתוב מלמדנו שאף על פי שנתעלה אהרן במעלה עליונה להיות כהן גדול, לא שינה את דרכיו בקודש ונשאר כמקודם מעורב עם הבריות, מביא שלום בין איש לרעהו ומשכין שלום בין איש לאשתו, בא בין הבריות ומקרבן לתורה ולמצוות. כלומר "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה" - שלא שינה את עצמו, את אופיו והמשיך להסתובב ולהשכין שלום בקרב העם.

טבעו של האדם הוא, שכאשר הוא מקבל תפקיד חשוב או עולה מדרגה ברמת חייו אז הוא שוכח את עברו, מהיכן הוא בא, הוא שוכח שיש אנשים שצריך לעזור ולתמוך בהם. אותו אדם עסוק בצרכיו הפרטיים ובתפקיד החשוב שהוא קיבל.

ולנו נותר ללמוד מדרכו של אהרן, שעובדה זו, שעלה לגדולה, לא שינתה אותו ואת אופיו ולא התגאה, אלא נותר עניו כמקודם.

אם כן, לא לחינם "שולה" אותנו הרמב"ן לפרשת בהעלותך את הנרות, שהרי בלעדיה אי אפשר להבין את הציווי של "צו אֶת-אֶהְרֹן וְאֶת-בְּנָיו" שלושת עקרונות אלו של "לא שינה", הקיימים גם בציווי על המנורה בפרשת בהעלותך, קיימים לא פחות גם בפרשתנו ודווקא בציווי על הטיפול בדשן.

אהרן שמונה למשרה הרמה של כהן גדול, לא ישנה, גם כאשר הציווי מתייחס לטיפול בדשן, באותה רמת קדושה של בהעלותך את הנרות יטפל בקרבנות ובכל מצווה אחרת, שהרי כולן מצוות הבורא ולכן עלינו למלאן בקדושה ובטהרה, אך למרות רום המעלה הקדושה של קיום המצוות, אין לשנות גם מתוך התפעמות והתפעלות. הצד השלישי שלומדים מאהרן הוא שלא ירום ראשו מאחיו, ולמרות שמונו בפרשתנו אהרן ובניו לכהנים, ומקומם הוא באהל מועד, בכל זאת עליהם להיות ענוים, רודפי שלום, ואוהבי הבריות.

ומה הקשר בין שמחת עולם לתמידים כסדרם ומוספים כהלכתם?

על פי מה שלמדנו, הדברים מסתדרים: מעלתו של אהרון ככהן גדול, היא מעלת קרוב לבבות, מעלת איחוד ישראל, ולכן קיבוץ הגלויות וקרוב הפזורה, חייבת להיות קשורה להקמת בית המקדש, ובעבודת בית המקדש יש לחבר בין שמחת העולם, שלעולם תהיה שמחה בעבודת הקדש גם כשהיא רוטינית וחוזרת, אך למרות הרינה והשמחה נזכה ל תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם.

גישה זו של המשכיות, באה לידי ביטוי לא רק בתפילה, אלא גם בקריאת ההגדה. הדבר הראשון, הוא שיש לגשת לקריאתה, בשמחה ובישוב הדעת בשמחה על כי ממשיכים אנו היום לזכור את יציאת מצרים ומצפים לגאולה במהרה בימנו.

השני, כפי שאנו מזמינים מיד בתחילת הסדר: " כל דכפין ייתי ויכול, וכל דצריך ייתי ויפסח" שילוב של אוהב את הבריות עם מקרבן לתורה.

והשלישי - שלא שינה, סדר הסדר, אומרים אנו את סדר ההגדה על פי הסדר, מתחיל בגנות, ומסיים בשבח, וגם, כל המוסיף לא רק שלא גורע, אלא כל המוסיף הרי זה משובח.

כמו במעשה המנורה אנו רואים כי למרות שבעוונותינו בית המקדש עדיין לא קם הרי שכפי שראינו בדברי המדרש הגדול:

"ללמדינו, ש"ואתה תצווה" הוא ציווי מיד "ויקחו אליך שמן זית זך, כתית למאור, להעלות נר תמיד" במשכן ואחרי כן במקדש. אך גם לדורות. אף על פי שחרב המקדש ובטלה הדלקת הנרות, הרי קיימין תמיד, בתי כנסיות ובתי מדרשות שמדליקין בהם והם חייבים "להעלות נר תמיד" מצוות שבגדר "צו" ממשיכות לדורות ועלינו לישמן גם היום.

על פי דברים אלו מקבלת תפילת מוסף של שלושה רגלים, שאותה נתפלל אי"ה ואם לא תבוא הגאולה עד חג הפסח משמעות:

מתוך המחזור: " ומפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו ואין אנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחוות לפניך ולעשות חובותינו בבית בחרתך... יהי רצון מלפניך.. שתשוב ותרחם עלינו ועל מקדשך ברחמיך הרבים ותבנהו מהרה ותגדל כבודו. אבינו מלכנו גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה, והופע והנשא עלינו לעיני כל חי וקרוב פזורינו מבין הגוים ונפוצותינו כנס מירכתי ארץ והביאנו לציון ערך ברינה ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם, ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו, תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם..."

בתפילה זו הקשר בין החלק הראשון המדבר על החורבן, והחלק השני הדן בבנייתו במהרה בימנו ברורים, אך מה הקשר כאן לקיבוץ הגלויות?